

Prema održivim, pravednim i participativnim prehrambenim sustavima: projekt CICERO

*(Građani i zajednice za europsko pravo na
kvalitetnu i lokalnu hranu)*

Funded by
the European Union

Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or CERV program. Neither the European Union nor CERV program can be held responsible for them.

Ova konačna knjižica rezultat je suradnje između partnera projekta CICERO:

Italija – Fondazione Campagna Amica - www.campagnamica.it

Nizozemska – Stichting Rotterdamse Oogst - www.rotterdamseoogst.nl

Poljska – Fundacja Targ Pietruszkowy - www.targpietruskowy.pl

Hrvatska – Association of Croatian Markets - www.uht.hr

Danska – Grønt Marked - www.groentmarked.dk

Ovaj rad posvećujemo Carlu Petriniju, znajući da su proizvodi koje danas vidimo sjeme koje su posijali sanjari poput njega.

Kontekst

Europska poljoprivreda prošla je kroz duboke promjene u posljednjim desetljećima, potaknute globalizacijom lanaca opskrbe hranom, pristupom međunarodnim tržištima i sve većom industrijalizacijom proizvodnih procesa. Ova evolucija dovela je do učinkovite i profitabilne proizvodnje hrane, kojom često dominiraju veliki pogoni i sustav koji uvelike ovisi o uvozu i izvozu. Međutim, ovaj model je također otkrio svoja ograničenja i negativne učinke. Prehrambena industrija odgovorna je za preko 10% emisija stakleničkih plinova u Europi, a intenzivna poljoprivreda značajno doprinosi gubitku bioraznolikosti, degradaciji

tla i onečišćenju vode.. Nadalje, 68% europskog poljoprivrednog zemljišta koristi se za stočarstvo, sa značajnim utjecajem na okoliš i klimu.

Pandemija COVID-19 i nedavni geopolitički događaji otkrili su ranjivosti i ovisnosti ovog globaliziranog prehrambenog sustava, ističući hitnu potrebu za osiguranjem sigurnosti hrane, održivosti okoliša i socijalne pravde. Čak i danas mnogi ljudi u Europi nemaju pristup dovoljno hranjivoj hrani, dok zdravstveni problemi uzrokovani neuravnoteženom prehranom rastu.

CICERO PROJEKT

Projekt CICERO nastao je u tom kontekstu, s ciljem poticanja prijelaza na održivije, pravednije i uključivije modele proizvodnje i potrošnje hrane. Ključ ove promjene leži u sposobnosti građana, poljoprivrednika, lokalnih vlasti i kreatora politika da aktivno i znalački sudjeluju u funkcioniranju lanca opskrbe hranom. od proizvodnje do distribucije.

Koncept „demokracije hrane“ koji podržava CICERO naglašava izravno uključivanje zajednica i malih proizvođača u odluke koje utječu na njihov lokalni prehrambeni sustav. Kroz konkretne inicijative, projekt ima za cilj ojačati suverenitet hrane promicanjem lokalne proizvodnje koja štiti bioraznolikost, jamči

pristojne uvjete rada i nudi zdravu i dostupnu hranu. Jednako važna je uloga kratkih lanaca opskrbe, koji smanjuju otpad i troškove zaštite okoliša te valoriziraju lokalna područja, stvarajući mreže podržavajućih i otpornijih društvenih i ekonomskih odnosa. Tijekom dvije godine, kroz pet događaja organiziranih u različitim europskim zemljama - Hrvatskoj, Italiji, Poljskoj, Danskoj i Nizozemskoj - CICERO je aktivno uključio građane, poljoprivrednike, obitelji i lokalne vlasti u proces razmjene znanja, dobrih praksi i inovativnih ideja. Kroz radionice, vođene posjete, degustacije i debate, projekt je izgradio europsku zajednicu posvećenu zajedničkom angažmanu za održivu budućnost hrane.

CICERO se temelji na snažnom europskom partnerstvu sastavljenom od pet organizacija, od kojih se svaka fokusira na specifične teme koje zajedno sveobuhvatno pokrivaju različite dimenzije održivih lokalnih prehrambenih sustava.

Koordinator projekta je **Fondazione Campagna Amica** (Italija). Osnovana 2008. godine, posvećena je promicanju vrijednosti i dostojanstva talijanske poljoprivrede, zaštiti okoliša, teritorija, bioraznolikosti i kulturnih tradicija. Podržava izravnu prodaju, ruralni turizam i održivost, pružajući alate za svjesnu i zdravu konzumaciju dostupnu svima. U Danskoj, **Grønt Marked** organizira tjedne tržnice povezujući organske, biodinamičke i regenerativne proizvođače s građanima Kopenhagena. Ove tržnice su pravi demokratski prostori gdje se ljudi ponovno povezuju s podrijetlom svoje hrane, uče o sezonskoj dostupnosti i otkrivaju nove sastojke, nudeći transparentnu alternativu dominaciji supermarketa. **Rotterdamse Oogst** u Nizozemskoj jača lokalne prehrambene sustave kroz događaje i tržnice u srcu grada i okolnim ruralnim područjima, spajajući inovacije sela i grada. Njihovi proizvodi uzgajaju se, prerađuju i trguju u radijusu od 50 km, promovirajući autentičnu, uključivu i održivu kulturu hrane. **Udruga hrvatskih tržnica** nacionalna je mreža koja upravlja tržnicama u 37 gradova, opslužujući preko 2,3 milijuna stanovnika. Pruža izravan pristup svježim, lokalno proizvedenim poljoprivrednim proizvodima i promiče tržnice kao vitalne kulturne, društvene i ekonomske prostore, osiguravajući transparentnost i obuku za sve aktere u lancu opskrbe.

Konačno, poljoprivredna tržnica **Targ Pietruszkowy** u Krakovu, Poljska,

nastala je iz inicijative građana kako bi se stanovnicima osigurao pristup svježoj, zdravoj i održivoj hrani. Uključuje proizvođače koji prodaju izravno unutar 150 km od tržnice, potičući edukaciju o hrani i angažman zajednice, uz podršku programa Slow Food i programa usmjerenih na održivost.

Ovo raznoliko i komplementarno partnerstvo omogućilo je CICERO-u da učinkovito riješi izazove održivosti hrane, očuvanja bioraznolikosti, socijalne pravde i osnaživanja građana, gradeći europsku mrežu sposobnu utjecati na lokalnu i transnacionalnu razinu prema zdravijoj i demokratskijoj budućnosti. Unutar partnerstva, stručnjaci iz sektora doprinijeli su svojim iskustvima i znanjima kako bi promovirali zajednički projekt. Zahvaljujući koordinaciji koju je provodila Campagna Am-ica putem redovitih poziva i sastanaka tijekom događanja posljednjih dana, u aktivnostima je aktivno sudjelovalo cijelo partnerstvo, osiguravajući da je projekt napredovao uz svjesnost i predanost svih uključenih strana. Kako bi se pratili postignuti rezultati za društvo, sudionicima 5 CICERO događanja dan je kratki upitnik o načinu života i potrošačkim izborima. Rezultati se mogu pronaći u dodatku.

Tijekom projekta održano je 5 događaja u 5 uključenih gradova, identificiranih s 5 radnih paketa:

Radni paket 1:

Osijek, Hrvatska - Lokalna hrana s tržnica - čuva naše zdravlje te prirodnu i kulturnu baštinu zajednice (listopad 2024.)

Prvi događaj u Osijeku usredotočio se na doprinos lokalne hrane zdravlju građana i prirodnoj i kulturnoj baštini zajednice. Inicijativa je uključivala konferencije, degustacije lokalnih proizvoda, vođene posjete tržnicama i interaktivnu radionicu koja je ojačala vezu između zdrave prehrane i lokalne proizvodnje hrane.

Radni paket 2:

Rim, Italija - Održiva hrana za bioraznolikost i zeleniji način života (veljača 2025.)

U Rimu je događaj promovirao lokalnu hranu kao alat za zaštitu bioraznolikosti i održiviji način života. Aktivnosti su uključivale participativne konferencije, nagrade za poljoprivrednike koji čuvaju bioraznolikost, radionice o obiteljskim ekološkim otiscima i degustacije lokalno proizvedenih proizvoda, kao i posjete farmama posvećenim očuvanju prirode.

Radni paket 3:

Krakov, Poljska - Lokalna hrana i turizam (svibanj-lipanj 2025.)

U Krakovu je projekt pokazao kako su poljoprivredne tržnice pravi pokretači strategije "od farme do stola". Događaj je kombinirao vođene obilaskе tržnica, demonstracije kuhanja uživo s lokalnim proizvodima, obiteljske radionice i posjet tradicionalnoj sirani, jačajući suradnju između građana, poljoprivrednika i turističkih operatera.

Radni paket 4:

Kopenhagen, Danska -

Lokalna hrana kao čuvar bioraznolikosti (rujan 2025.)

Treći događaj, održan u Danskoj, istaknuo je kako je lokalna hrana ključni stup bioraznolikosti. Organizirali su posjete biodinamičkim i regenerativnim farmama, tematske radionice, festival bioraznolikosti s tržnicama, kulturne predstave i javne rasprave, u kojima su sudjelovali građani, proizvođači i klimatski aktivisti.

Radni paket 5:

Rotterdam, Nizozemska - Lokalna hrana kao motor za zajednicu (svibanj 2026.)

Završni događaj u Rotterdamu zamišljen je kao trenutak promišljanja i inovacije, ističući ulogu poljoprivrednih tržnica kao pokretača promjena u lokalnom

lancu opskrbe hranom.

Planirane aktivnosti uključivale su uvodni obilazak rotterdamskog periurbanog kulturnog krajolika s tvrtkama posvećenim zaštiti okoliša i lokalnoj bioraznolikosti, radionicu razmjene sjemena za podučavanje o vrijednosti hrane, bioraznolikosti i brizi za okoliš, obilazak farme na krovu i završni sastanak, proširen na europsku mrežu Svjetske koalicije poljoprivrednih tržnica, na kojem je, među partnerima, sudjelovao i zastupnik u Europskom parlamentu Dario Nardella, kako bi se analizirali rezultati i definirali budući izgledi uz potpisivanje memoranduma o razumijevanju..

Rezultati

Na ovim događajima sudjelovale su tisuće građana (prikupljeno je 1651 potpisa, 937 žena, 703 muškaraca i 11 nebinarnih osoba, što je samo mali dio sudionika), koji su iz prve ruke mogli vidjeti kako je, kroz hranu koju proizvode poljoprivrednici i prodaju na tržnicama, moguće usvojiti nove načine života koji su ekološki i zdravstveno osvješteniji te koji mogu izgraditi novi model društva uključivanjem lokalnih zajednica. Na događajima su sudjelovali lokalni administratori posvećeni raspravljenim pitanjima. Nakon svakog događaja, partner domaćin

lobjavio je interno izvješće za partnere (ukupno 5 izvješća) s detaljnim opisom napretka projekta i problema koje treba riješiti.

Za svaki od ovih dokumenata opisan je prijedlog za buduće djelovanje kako bi se povećala atraktivnost održivo proizvedene hrane. U Osijeku se posebno pojavio interes za istraživanje aspekata povezanih s podrškom koju poljoprivredna tržišta pružaju lokalnom gospodarstvu. U Rimu se pitanje „kojom ćemo hranom hraniti građane budućnosti?“ čini hitnim, s obzirom na to da će do 2050. 70% svjetske populacije živjeti u gradovima (podaci FAO-a). U Krakowu se komunikacija prednosti lokalne hrane pojavila kao važna. U Kopenhagenu se snažno pojavila tema ključnosti. Konačno, u Rotterdamu se posebna pozornost usmjerava na jačanje lokalnih zajednica, kratke lance opskrbe i transparentnost. Prisutnost na društvenim mrežama bila je velika s približno 335 000 pregleda na Facebooku, In, Ln. Projekt je također dobio medijsku pozornost putem televizijskih nastupa i članaka na vladinim web stranicama i blogovima. Projekt CICERO postigao je važne kratkoročne rezultate kroz trodnevne međunarodne događaje:

Poboljšani kapaciteti i svijest: građani, poljoprivrednici i lokalni

administratori stekli su vještine za sudjelovanje u održivim poljoprivrednim akcijama, integrirajući znanje o kratkim lancima opskrbe i prehranbenoj demokraciji u svoje svakodnevne navike, istovremeno promičući rodnu i generacijsku ravnopravnost.

Ojačani

demokratski procesi:

interaktivni formati događaja omogućili su sudionicima da izraze stavove o politikama EU-a, potičući aktivno građanstvo i jači osjećaj pripadnosti EU-u, dokumentirano u konačnim publikacijama.

Potaknuto lokalno gospodarstvo i svijest potrošača:

projekt je podigao svijest o utjecaju kupnje lokalnih proizvoda, pokrećući pozitivan ciklus koji koristi građanima, poljoprivrednicima, okolišu i kvaliteti života.

Povećana vidljivost vrijednosti

EU-a: putem medija, web stranica i društvenih kampanja, CICERO je pokazao kako vrijednosti EU-a podržavaju djelovanje na lokalnoj razini i građanski angažman.

Promicana dugoročna transnacionalna suradnja:

Potpisan je sporazum o suradnji kako bi se održao dijalog i suradnja nakon završetka projekta.

Poboljšani okviri lokalnih politika:

Rezultati i najbolje prakse široko su dijeljeni kako bi se podržale otpornije i održivije prehrambene politike.

Ambicija projekta prevedena je u trajne učinke:

Za građane, veći pristup lokalnoj i održivoj hrani, alati za donošenje zdravih i ekološki osviještenih odluka;

Za poljoprivrednike, mogućnosti za poštenu prodaju i prihode, podrška održivim praksama i razbijanje društvenih stereotipa;

Za lokalne uprave,

podaci i modeli za izgradnju otpornih lanaca opskrbe koji su ujedno i kulturno i turistički atraktivni;

Za okoliš, konkretan doprinos smanjenju emisija ugljika i ublažavanju klimatskih promjena promocijom lokalnih prehrambenih sustava.

Projekt CICERO stoga predstavlja značajan korak prema pravednijim, održivijim i participativnijim europskim prehrambenim sustavima.

Preporuka politike

Na temelju nalaza istaknutih u dokumentima projekta CICERO, evo 5 ključnih preporuka za kreatora politika za podršku i jačanje poljoprivrednih tržišta i njihovih ekosustava:

1. Jamčiti ekonomsku dostupnost i socijalnu uključenost

Iako je ukupna percepcija ovih tržišta među građanima vrlo pozitivna, često se javlja zabrinutost zbog visokih cijena i određene percepcije elitizma. Kreatori politika trebali bi aktivno intervenirati kako bi osigurali da su ti prostori dostupni svim dohodovnim skupinama. Da bi se to postiglo, bitno je podržati provedbu

opcija kontroliranih cijena, kao što su kutije solidarnosti i popusti za vjernost prilagođeni različitim razinama prihoda, a istovremeno promicati dostupnost i vidljivost pristupačnih sezonskih proizvoda početne razine.

2. Osigurati namjenske prostore, logistiku i institucionalnu potporu

Nalazi istraživanja pokazuju da poljoprivredne tržnice igraju temeljnu ulogu u jačanju lokalnog gospodarstva i izgradnji ujedinenih zajednica. Kako bi se opipljivo održao ovaj ekosustav, lokalne javne uprave moraju aktivno olakšavati poslovanje tržnica izravnom

suradnjom s organizatorima. Ta bi se podrška trebala manifestirati kao ustupak prikladnih službenih prostora, bitna logistička podrška i pružanje ciljanih poticaja, a istovremeno poticati stvaranje mreža između sličnih tržišta kako bi se potaknula suradnja i replikacija uspješnih modela.

3. Integrirati poljoprivredne tržnice u javne i urbane politike

Sudionici ankete naglasili su da dugoročni utjecaj poljoprivrednih tržnica riskira da ostane ograničen bez podrške odgovarajućih javnih politika i strukturnih intervencija. Stoga je potrebno da kreatori politika formalno integriraju ulogu ovih tržnica u šire strategije zaštite okoliša i zdravlja, prepoznajući proizvođače ne samo kao prodavače, već kao prave čuvare okoliša i bioraznolikosti. Institucije moraju pratiti napore održivosti zajednice strukturiranim javnim politikama kako bi pojačale društvene i ekološke koristi kratkih lanaca opskrbe.

4. Financirati i podržati ciljanu institucionalnu komunikaciju i doseg

Jedan od glavnih problema mogao bi biti slaba difuzija i nedovoljna komunikacija, čimbenici koji uvelike ograničavaju doseg ovih važnih lokalnih inicijativa. Javna podrška može

premostiti ovaj jaz financiranjem jačanja institucionalne komunikacije putem društvenih medija i lokalnih vijesti, učinkovito promovirajući prednosti pravednijeg, zdravijeg i održivijeg prehrambenog sustava. Nadalje, kreatori politika trebali bi olakšati ciljanu suradnju kako bi uključili škole i manje centralna ili marginalizirana susjedstva, proširujući tako društveni utjecaj tržnice.

5. Sufinanciranje obrazovnih programa i aktivnosti koje nisu vezane uz prodaju

Postoji gotovo jednoglasan konsenzus, veći od 95%, da su projekti poput CICERO-a apsolutno neophodni za širenje dobrih praksi i zdravijeg načina života u cijelom društvu. Kreator politika stoga bi trebali financirati obrazovnu i nekomercijalnu stranu poljoprivrednih tržnica podržavajući specifične obrazovne programe poput vođenih degustacija i interaktivnih radionica za djecu, koje su vrlo korisne za podizanje rane svijesti o sezonalnosti i regenerativnim praksama. Konačno, važno je dodijeliti resurse za redovito praćenje dostupnosti i širenje jasnih podataka o utjecajima na okoliš i javno zdravlje povezanima s potrošačkim izborima građana.

Dodatak

Tržnice i način života

*Kako europski građani doživljavaju
poljoprivredne tržnice*

Uvod

Ovo istraživanje provedeno je u sklopu projekta CICERO (Građani i zajednice za europsko pravo na kvalitetnu i lokalnu hranu), financiranog od strane europskog programa CERV (Građani, jednakost, prava i vrijednosti), s ciljem promicanja održivih praksi i izgradnje zajednice jačanjem lokalnih tržišta.

Projekt se provodio od 1. lipnja 2024. do 31. svibnja 2026., tijekom kojeg su prikupljena i analizirana mišljenja raznih sudionika u nekoliko europskih gradova kroz namjenske dane anketiranja.

Tijekom ovog dvogodišnjeg razdoblja prikupljeno je ukupno 294 odgovora putem interneta i na tržištu od posjetitelja i redovitih gostiju tržišta. Cilj je bio istražiti učestalost sudjelovanja, percipiranu društvenu i ekološku predanost te percipirani doprinos svakog pojedinca poboljšanju društva kroz svoje potrošačke izbore. Ovo istraživanje nudi uvjerljiv pregled dinamike održive potrošnje i središnje uloge koju tržišta igraju u jačanju informiranih i odgovornih zajednica. Analizirani uzorak uključuje građane iz raznih europskih gradova, s odgovorima iz Rotterdama, Krakowa, Kopenhagena, Osijeka i Rima. Ovaj kratki dokument predstavlja početne rezultate.

Reultati

Sveukupno, sudionici su pokazali visoku razinu angažmana na lokalnim tržnicama, posjećujući ih često, često tjedno ili nekoliko puta mjesečno (64% odgovora). Većina ispitanika smatra da tržnica igra važnu ulogu u izgradnji zajednice, a preko 85% pozitivno je odgovorilo na ovu tvrdnju. Slično tome, veliki udio smatra da kupovina na tržnici može doprinijeti poboljšanju

društva (96%), iako je manjina izrazila skepticizam, uglavnom zbog čimbenika poput visokih cijena, percipiranog elitizma i potrebe za učinkovitim javnim intervencijama. U tom smislu, Tablica 1 grupira odgovore na pitanje: „Mislite li da možete doprinijeti poboljšanju društva kupovinom na poljoprivrednoj tržnici? Zašto?“

GLAVNI KLUSTER	PROCJENJENA POSJEĆENOST (%)
ZAJEDNICA	50 - 60%
ODRŽIVOST	55 - 65%
PODRŠKA LOKALNOM GOSPODARSTVU	60 - 70%
ZDRAVLJE	40 - 50%
TRANSPARENTNOST I POVJERENJE	30 - 40%

TABLE 1

Među temama koje su se najčešće ponavljale u otvorenim odgovorima bili su pozitivni elementi poput ljudskih veza, povjerenja, edukacije o sezonalnosti, kvalitete proizvoda, kratkih lanaca opskrbe, smanjene ambalaže i podrške lokalnom gospodarstvu kroz svojevrsno „glasanje novčanikom“. Međutim, istaknuti su i problemi poput visokih cijena, percipiranog elitizma, ograničenog utjecaja bez odgovarajućih javnih politika, loše diseminacije i komunikacije te potrebe za većom socioekonomskom uključenosti.

Kada se razmatraju ocjene na ljestvici od 1 do 5 (Tablica 2), općenito se pojavljuju vrlo visoki rezultati u različitim aspektima. Na primjer, percipirani pozitivan utjecaj na javno zdravlje iznosi oko 4,4, dok promicanje bioraznolikosti i održivijeg načina života doseže još više vrijednosti, oko 4,7.

Ispitanici također prepoznaju temeljnu ulogu poljoprivrednika kao čuvara bioraznolikosti (oko 4,5) i smatraju tržišni sustav pravednijim, zdravijim i održivijim (oko 4,6).

GRAD	JAVNO ZDRAVSTVO	BIORAZNOLIKOST	POLJOPRIVREDNICI ČUVARI OKOLIŠA	SUSTAV ODRŽIVOSTI	JAČANJE ZAJEDNICE
ROTTERDAM	4.2	4.5	4.2	4.3	4.4
KRAKOW	4.7	4.6	4.2	4.4	4.3
COPENHAGEN	4.3	4.5	4.2	4.3	4.3
OSIJEK	4.0	4.2	4.0	4.1	4.0
ROME	4.4	4.5	4.3	4.4	4.4

TABLE 2

Još veće priznanje izražava se za aktivnosti koje nisu vezane uz prodaju i učinkovitost projekata poput CICERO-a u širenju dobrih praksi. Na pitanje „Mogu li projekti poput ovog (CICERO) poslužiti širenju dobrih praksi i boljeg načina života?“ više od 95% odgovora bilo je potvrdno, što potvrđuje potrebu za povećanjem inicijativa o tim pitanjima, uključujući i putem europskih programa. Među gradovima uočavaju se neke razlike u percepciji. U Rotterdamu se posebna pozornost usmjerava na jačanje lokalnih zajednica, kratke lance opskrbe i transparentnost, iako se javlja zabrinutost zbog cijena i socijalne uključenosti. U Krakovu je postignut konsenzus o zdravlju,

svijesti i izravnom odnosu proizvođač-potrošač vrlo visok, iako se izražava određena zabrinutost zbog troškova i potrebe za boljom komunikacijom. U Kopenhagenu je podrška održivosti, bioraznolikosti i lokalnom suverenitetu hrane posebno jaka, uz svijest o važnosti popraćenja tih napora javnim politikama, čak i ako neki tržište doživljavaju kao elitističko. U Osijeku i Rimu, podrška je usmjerena na lokalno gospodarstvo, zdravlje i zaštitu ruralnih područja. Rim, s druge strane, pokazuje posebnu privrženost bioraznolikosti, iako manjina izražava zabrinutost u vezi s globalizacijom i razmjerima tržišta.

Zaključci

Na temelju prikupljenih podataka predlaže se nekoliko operativnih preporuka. To uključuje poboljšanje dostupnosti i uključenosti ponudom opcija s kontroliranim cijenama, poput „kutija solidarnosti“ i popusta za vjernost za različite prihodovne skupine, kao i prihvaćanje različitih načina plaćanja i promociju sezonskih proizvoda početne razine. Također je važno ojačati komunikaciju putem društvenih mreža i lokalnih kanala, surađivati sa školama i manje centralnim susjedstvima te pričati priče vezane uz sezonalnost i regenerativne prakse. Također se preporučuje suradnja s javnim upravama kako bi se dobio prostor, logistika i poticaji, stvaranje mreža sa sličnim tržištima radi poticanja replikacije. Konačno, preporučuje se razvoj obrazovnih programa poput vođenih degustacija i radionica za djecu, uz informacije o utjecajima na okoliš i zdravlje, te redovito praćenje dostupnosti, sudjelovanja i utjecaja na okoliš putem periodičnih anketa.

**Funded by
the European Union**

Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or CERV program. Neither the European Union nor CERV program can be held responsible for them.

